

GÜLTEN DAYIOĞLU'NUN YADA'NIN GİZİLGÜCÜ ADLI ESERİNDE EĞİTSEL, FANTASTİK, ESTETİK VE HALK KÜLTÜRÜNE AİT UNSURLAR

Educational, Fantastic, Aesthetic and Folk Culture
Related Elements in “Potential Power of Yada”
Novel of Gülten Dayioğlu

Gönderim Tarihi: 29.08.2015

Kabul Tarihi: 21.12.2015

Ayşe Derya ESKİMEN*

Öz: Fransız çocuk edebiyatı yazarlarından Brigitte Labbé, “Aslında biliyoruz ki tüm çocuklar filozoftur. Ama çok azı öyle kalır. Bizim sorumluluğumuz, bu hayran kalış halini kalıcı ve sürdürülebilir kılmaktır” der. Türkiye için çocuk edebiyatının önemli yazarlarından olan Gülten Dayioğlu da çocuk ve gençlik edebiyatı serisine dâhil edebileceğimiz kitaplarında gerek fantastik gerek bilim kurgu türlerinde yazdığı eserlerindeki öğretici söylem ve anlatımıyla adeta bu hâlin sürdürülebilir kılınmasını sağlar. Dolayısıyla Gülten Dayioğlu ve eserleri Türk edebiyatındaki konumu itibarıyla önem arz eder. Bu çalışma, nitel bir araştırmadır. Bu bağlamda, araştırmada Gülten Dayioğlu'nun Yada'nın Gizilgücü adlı eseri eğitsel, fantastik, estetik ve halk kültürüne ait unsurlar açısından ele alınmış; romandaki ana olay örgüsü, kahramanlar ve aralarındaki ilişkiler, ele alınan unsurlar etrafında belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Yazar, Yada'nın Gizilgücü adlı bu eserinde, günümüzde teknoloji sayesinde artık değişen çocuk hayal dünyaları ve algılarını gözler önüne sermiş; eğitsel, fantastik, estetik, bilim-kurgu ve aynı zamanda halk kültürü öğelerine de fazlasıyla yer vermiştir. Dolayısıyla, bu eserin yalnızca okuma zevki ve alışkanlığı kazandırdığı düşüncesinden öte; gerek halk kültürü gerekse mitoloji ve fantastiğe dair barındırdığı bilgiler dolayısıyla eğitsel açıdan da faydalı, önemli ve yol gösterici olduğu düşüncesindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Çocuk ve Gençlik Edebiyatı, Fantastik Bilim Kurgu, Yada'nın Gizilgücü, Gülten Dayioğlu'nun Yazı Hayatı.

Abstract: Brigitte Labbé who is one of the French child literature authors says: “We actually know that all children are philosophers, but very few stay to be so. Our responsibility is to

* Arş. Gör. Dr., Dumlupınar Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi/ Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi, e-posta: deryaeskimen@hotmail.com

make this state of enthusiasm permanent and sustainable.” The child and youth literature books of Gülten Dayıoğlu who is one of the important authors in Turkish child literature and the fantastic and science fiction novels written by her ensure the sustainability of this state by their didactic discourse and expression. Therefore Gülten Dayıoğlu and her novels are very important due to their positioning in Turkish literature. This study is a qualitative research. In this context, the novel of Gülten Dayıoğlu named “Potential Power of Yada, were handled in terms of educational, fantastic, aesthetic and public culture related elements and the main course of events in the novel, characters and their relations, were determined around the handled elements. The obtained data were evaluated by content analysis. Author in her novel named “Potential power of Yada”, demonstrated the changing children dream worlds and perceptions due to technology, used the fantastic and technologic factors frequently and also gave place to plenty of educational, fantastic-technological, science fiction and public culture related factors at the same time. Therefore we think that this novel is not just redounding reading pleasure and habit but also it is useful, important and a guiding light in terms of education.

Keywords: Child And Youth Literature, Fantastic Science Fiction, Potential Power Of Yada, Clerical Life Of Gülten Dayıoğlu.

GİRİŞ

Gülten Dayıoğlu, yazı hayatına 1960’lı yıllarda çocuklar için öyküler yazarak başlamış ardından gençler ve yetişkinler için yazdığı romanlar ile yazma serüvenine devam etmiştir. Günümüzde üç farklı kuşağın yazarı olarak tanınan Dayıoğlu, bugün hâlen ilgi ve merakla okunan, özellikle çocuk edebiyatının en önemli isimlerindedir. Onun üç farklı kuşağa ulaşabilmiş bir isim olmasının ardında nitelikli eserler vermesinin yanı sıra değişen toplumlar ve dünyayla birlikte kendisini ve edebiyat anlayışını yenilemesi yatar. Üç farklı kuşak, üç farklı kuşakta meydana gelen değişim ve bunların edebiyata yansıtılması bu başarının arkasındaki temel ögedir. Dayıoğlu, üç farklı kuşağa seslenebilmeyi, edebiyat anlayışındaki yenilenme gereksinimini şöyle açıklar:

“İnsanların değiştiğini gözlüyor, duyuyor biliyor ve sezinliyorum. Bu nedenle bugünün insanı için yazarken, otuz yıl öncekinden çok farklı yaklaşıyorum konulara. İletişim araçları ve teknolojinin baş döndürücü ilerlemesi değer yargılarını, duyguları, düşünceleri, görüşleri içten içe yaman biçimde etkilemekte. Korkarım ki insanın özüne de ulaşmakta bu etki. İşte bu görüş doğrultusunda yazıyorum bugünkü okuyucularıma. Bu olguyu yaklaşık son on yıllık dönemde algıladım. Ve hemen kendimi yenileme gereksinimi duydum. Okuyor, araştırıyor, izleyip gözlüyorum. Sanatsal sezgilerimi bu birikimle besliyorum.

Sonra oturup yazıyorum. Günceli, çağdaşı yakalamaya çaba gösteriyorum kı-sacası. Günümüz insanı tarafından okunmak için böyle yapmaya zorunlu ol-duğumun bilincindeyim” (akt. Atılğan, 2005a).

Gülten Dayıoğlu'nun eserleri, gerek ana dili eğitimi unsurlarını gerekse değer eğitimi unsurlarını, merak ve eğlendirme özelliklerini de göz ardı etmeden bir arada ele alması açısından önemlidir. Zira “hem eğitimciler hem de edebiyat uzmanları tarafından da çocuk kitapları üzerinden başarılmak istenenin ana dili eğitimi ve değer eğitimi unsurlarının en verimli şekilde kullanılması” (Ay-demir, 2011: 2) olduğu ifade edilmiştir.

YÖNTEM

Bu araştırma nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma, “... gözlem, görüşme ve do-küman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Bu çalışmada da, Gülten Dayıoğlu'nun Yada'nın Gizilgücü adlı eserinde yer alan eğitsel, fantastik, estetik ve halk kültürüne ait unsurlar tespit edilmeye çalışılmış, toplanan bilgiler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. “Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır...Bu tür analizde amaç, elde edilen bul-guları düzenlenmiş ve yorumlanmış şekilde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 224). Elde edilen veriler fantastik ve eğitsellik, estetik ve halk kültürü unsurları açısından temalara ayrılarak ele alınmıştır. Ayrıca anlatıcı, olay örgüsü, kahramanlar ve bundan hareketle eserde yer alan gerçeklik zemi-ni de tartışılarak yorumlanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Yada'nın Gizilgücü'nde Olay Örgüsü, Kahramanlar ve Gerçeklik Temelleri

Fantastik, halk kültürü, eğitim, bilim-kurgu, teknolojik icatlar ve gen bilim Da-yıoğlu'nun eserlerinde genellikle yer alan unsurlardır. Yada'nın Gizilgücü de dâhil olmak üzere Akıllı Pireler, Alacakaranlık Kuşları, Mo'nun Gizemi, Ot-ran, Midos Kartalı'nın Gözleri, Ganga Gökyüzündeki Mor Bulutlar, Kıyamet Çiçekleri, Parbat Dağının Esrarı ile 79. ve aynı zamanda 50. yıl kitabı olan Ka-yıplara Karışmakta da bu unsurlara olay örgüsünde sıklıkla rastlanmaktadır.

Yada'nın Gizilgücü'nde temel olay, Yada isimli küçük kızın, anne ve babasına ne olduğu konusundaki merakı sonucu, internette dolaşırken “Babamı Arıyo-rum” adlı bir sitenin dikkatini çekmesiyle başlar. Yazar, romandaki bu karakteri, çok başarılı ve özel bir insan olarak betimlemiştir. Örneğin ana karakter

Yada'nın adı da özeldir ve kaynağı çok eskilere dayanmaktadır. "Türk kavimlerinde çok eski devirlerden beri yaygın bir inanca göre, büyük Türk Tanrısı Türkler'in cediti âlâsına yada (yâhut cada, yat) denilen bir sihirli taş armağan etmiştir ki bununla istediği zaman yağmur, kar, dolu yağdırır, fırtına çıkarırdı. Bu taş her devirde Türk kamlarının ve büyük Türk komutanlarının ellerinde bulunmaktadır" (İnan, 2006: 160). Yani, yada taşı, yağmur, kar, dolu yağdırabilen, Türkler için kutsal bir taştır. Eski Türk kültürü ve inancında önemli bir yeri vardır. Yazarın kurgusunun da başlıca ögesi olan bu taşlar, dünyayı bekleyen kötü son için bir çözüm olacaktır.

Yukarıda yer verilen ifadelerde de görülebileceği gibi eserin satır aralarında bazı karakterlere, olaylara yönelik esin kaynaklarının gerçeklik temellerinin olduğunu görürüz. Örneğin Ying karakterinin temsil ettiği kötülük ve onun karşısına konulan dünyayı kurtaracak seçilmiş kişi Apam'ı Kültigin yazıtında bulabiliriz:

"Kişi oğlundan üze eçüm apam Bumin Kağan İstemi Kağan olurmuş" (İnsan oğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş (Kültigin yazıtı, Doğu yüzü). Apam kelimesi atam manasına gelmekle birlikte Orhun yazıtlarında "eçüm apam" "ecdadım, saygıdeğer atam" olarak yer almaktadır.

Yada'nın annesi Ying, babası Apam'dır. Ying bir ajan olduğu ve beyin avı örgütüne hizmet ettiği için Apam'ı ele geçirmesi maksadıyla gök bilimleri merkezine gönderilmiştir. Buradan hareketle, yazarın başka eserlerinde de olay örgüsü ve karakterler açısından benzerliklerin olduğunu ifade edebiliriz. Örneğin yazar, Mo'nun Gizemi adlı eserinde de Yuma adlı Japon bir kadının New York Üniversitesi genetik bilimleri bölümüne girmesini ve bu Japon kadının bir ajan olmasını ele alır. Bu karakter, ele aldığımız eserdeki Ying'in karşılığıdır diyebiliriz. Ying de beyin avı örgütünün küçük yaşlarda himayesine aldığı anasız, babasız büyümüş çok zeki ve başarılı bir kız, bir ajandır. Yine Mo'nun Gizemi'nde Yuma'nın eşi Çinli Yuen'le tanışması bize bu eserde de ele alınan Ying'in eşi Apam'la tanışmasını hatırlatır. Ying'in bir ajan olması ve beyin avı örgütüne hizmet etmesi için Apam'ı ele geçirmesi maksadıyla gök bilimleri merkezine gönderilmesi vb. gibi daha başka kurgusal benzerliklerden de söz edebiliriz.

Dayıoğlu'nun, eserinde okur, zaman zaman gerçekliğe dayanarak zaman zaman da bilimsel verilerle birlikte Sever (2013)'in de ifade ettiği gibi "düşsel bir serüvene" ortak edilir. Okur yüzyıllar öncesine götürülerek değişik kültürlerle ve efsanelerle tanıştırılır (s. 220). Örneğin, eserde Apam'ın babası Mehmet Bey ve annesi Ayşe Hanım karakteriyle Yada'yı, Apam'ı, İrtiş Yabguları bir araya getirir ve bir noktada düne ait olanla bugünün sentezini ortaya koyar. Da-

yıoğlu, Yabgu efsanesinden bahsederken Yakutistan'da yaşayan Şamanlardan etkilendiğini ifade eder. Altay dağı doruklarında yaşayan gizil ve doğaüstü güçleri olan bu gizemli ve özel insanlar Yabgu efsanesini oluşturmasından esin kaynağı olmuştur.

Sever (2013), "Yazar hem genetik bilimdeki varsayımlardan hem de gerçeklikten uzak kurgulardan yararlanarak okurun karşısına çıkar. Ancak yazınsal öğelerle ve sanatçı duyarlığı ile biçimlendirilen kurgular, okuru soyut varsayımların ve yalnızca akıl gücü ile yönlendirilen bilimsel süreçlerin durağan yapısından kurtararak gerilimi yüksek ve zevkli bir okuma eylemine taşır" der (s. 205). Zira, roman aslında gerçekliğin kendisi değil, gerçekliğin yeniden sunumudur. "Romanın içeriğiyle gerçeklik arasında bir uygunluk yoktur. Bu anlamda, romanda aşağı yukarı hep bir masal havası vardır ve bu öykü ya da masalın başarısı okurun saflığına, çabuk inanmasına bağlıdır" (Kıran ve Kıran, 2000: 33). Dolayısıyla Çin'de kurulmuş olan bir Beyin Avı Örgütü'nün varlığı da bu şekilde yorumlanabilir.

Yazar, teknolojinin kötü idealler uğruna kullanılarak insanları etkisi altına alması, düşünemeyen, sebep-sonuç muhakemesi yapamayan bireyler haline getirmesi üzerinde durur. Bunun yanında ırkları yok etmeye yönelik biyolojik silahlardan ve ucuz Çin mallarından bahseder. Yazar, bir problem olarak gördüğü bu konulara, yukarıda da bahsi geçen beyin avcıları örgütü aracılığıyla yer verir. Okuyucuya teknolojiyi kendileri ve insanlık adına faydalı işler yaparak kullanabileceklerini aktarır. Günümüzde yaşanan savaşlar yüzülünde, yeni ve barış dolu dünyalar yaratarak, aksinin de mümkün olabileceğini ifade eder. Okuyucuya, sevgiyle birlik ve beraberlik içerisinde yaşamaları halinde kurguda anlatılan bu düşsel mutlu dünyaların çok uzakta olmadığı iletisi verilir.

Romanda yer alan Erik karakteri ise her ne kadar Apam'dan yanaymış gibi görünse de aslında bir ajandır. Kötüdür. Aralarındaki isim benzerliği ve kötülüğü temsil etmelerinden hareketle Erik, Yaratılış destanlarındaki Erlik'i hatırlatmaktadır diyebiliriz. Türk Yaratılış destanlarında da Erlik, kötülüğün temsilcisidir.

Bir diğer karakter olan Temir Yahya, ailenin en yakın dostudur. Yada'nın dedesi Mehmet Bey ve babaannesi Dr. Ayşe Hanım'ın sırdaşdır. Temir aynı zamanda, Yabguların gizil ve doğaüstü güçleri olan gizemli özel insanların, yaşamlarındaki en önemli olayın tanığı olan kişidir.

Tüm kahramanlar, olay örgüsü ve bunların gerçeklik zemininden hareketle söyleyebiliriz ki, "Yazarın kurmaca gerçekliği; çocuğun, gencin kanıksadığı gerçeklikten uzaklaşmasına katkı sağlar. Yazar, bilinen gerçekliğin dışında-

ki yaşam durumlarını kurgular, bunlara merak uyandırır. Okurun karşısına insan ve yaşam olgusunun sanatçı duyarlığı ile örülmüş gerçekliğini çıkarır” (Sever, 2013: 205).

Yada'nın Gizilgücü'nde Fantastik ve Eğitsel Unsurlar

Eğitsel açıdan edebî eserden beklenen, öncelikle okuma zevki ve alışkanlığı kazandırmasıdır. Kişiyi okumayı sevdirmek ve bu alışkanlığı kazandırmak çoğunlukla günceli takip etmek ve okuyucu kitlesinin beklentilerini karşılamakla mümkündür. Özellikle günümüz dünyasında kitap okumak yerine internette ya da bilgisayar oyunlarıyla vakit geçirmeyi tercih eden çocuk ve gençleri okumaya yönlendirmek zordur. Bu gerçeklikten hareketle Gülten Dayıoğlu da eserlerinde günümüz popüler romanlarının temelini oluşturan fantastik, bilim-kurgu ve teknolojik öğelere yer vermiştir. Ele aldığımız, Yada'nın Gizilgücü eserinde de fantastik, teknolojik öğeleri sıklıkla kullanmıştır. Dayıoğlu, fantastik, bilim-kurgu öğelere yer verirken bunun gelişen bir akım ve popüler roman unsuru olduğunu göz önüne almadan yaptığını, böyle bir kaygısı olmadan uzun zamandır fantastik ve bilim kurguya eserlerinde yer verdiğini şöyle aktarmıştır:

“Bana bir dergide şöyle bir soru soruldu: Siz Harry Potter fantastik diye mi böyle bir roman yazdınız? Ben uzun zamandır fantastik, bilim kurgu yazıyorum. Mesela Dünya Çocukların Olsa, Mo'nun Gizemi, Işın Çağı Çocukları bilim kurgudur. Zaten fantazyayla bilimkurgu örtüşüyor” (akt. Çakır, 2005). Zira Dayıoğlu, “1981 yılından başlayarak bilim-kurgu ve fantastik türünde eserler vermeye başlamıştır” (Bozkaplan, 2010: 31).

Fantastik kelimesinin sözlük manası, “gerçekte var olmayan, gerçek olmayan, hayali”dir. Berna Moran (1998) fantastiği, “gerçekliğin mekân, zaman, karakter kavramlarını, canlı cansız ayrımını tanımayan ve bildik dünyamızın ötesinde alternatif bir dünya yaratan anlatıların tümüne verilen bir addır” diyerek tanımlar (s. 60). Gülten Dayıoğlu'nda ise fantastik, kısmen mitoloji ve kısmen de masallardan beslenen; bildik dünyamızdan öte bugüne uzantılı; ancak bir o kadar da geçmişten beslenen bir alandır. Zira yazar, bir röportajında, “fantastiğe yaklaştığım doğru. Dünyayı geziyorum. Gezdiğim ülkeleri öyle fantastik öyküleri var ki... galiba çocukluğumun masalları, yazar kimliğimle bütünleşiyor, yollarımız kesişiyor...” der (akt. Atılgan, 2005a).

Dayıoğlu'nun fantastik-bilim kurgu türünde yazdığı son dönem romanlarında olaylar ve olay örgüsü fantastik ve olağanüstülük, bilim-kurgu, teknolojik icatlar ve gen bilimi alanı için beden kopyalama olarak geçmişle bağlantılı olarak günümüze uzantılı şekilde yer alır. “Dayıoğlu'nun eserlerini okuyan çocuklar ve gençler, hayal güçlerinin harekete geçirilmesinin hazzını tatmakla kal-

mamakta, aynı zamanda hayatı ve yaşadığımız evreni bilimsel bakış açısıyla sorgulamaya da heveslenmektedirler” (Aydemir, 2011: v1). Bu bağlamda, yazar çağdaş bilgiyi takip eder. “Yazar genetik bilimdeki uygulamalar ile insan yaşamının birlikte düşünülmesine; bilim-insan gerçekliğindeki ilişkiye dikkat çeker (Sever, 2013: 214)”. Gen bilimi alanında yapılan kopyalama çalışmalarını mitik dönemin uzantılarınımsıncasına işler. Yabguların kendi vücutlarından beden eşi oluşturmaları ve bu beden eşlerinin özellikleri hakkında bilgi verir. Yada'nın Gizilgücü adlı eserde tespit ettiğimiz geçmişle bugünü harmanlayan bazı fantastik-mitik anlatım unsurları şöyledir:

“Bilge Yabgular hiçbir ölümlünün başaramadığı, bedenden beden üretme hünerini de keşfetmişlerdi. Gerçekten göksel bilgileri kullanarak, varlıklarını oluşturan hücre çekirdeklerine ulaşabiliyorlardı. DNA sarmallarını etki altına almayı da başarıyorlardı. Beden eşlerini, işte bu yaşamsal kökenlerin değişimlerini sağlayarak oluşturuyorlardı” (Dayıoğlu, 2005: 103-104).

Dayıoğlu, mitik anlatılardan hareket ederek tarihî unsurlardan aldığı örnekleri günümüze adapte etmiştir. “Yabgu “ kavramını “bilge”, “aksakal” olarak niteleyerek “oyun”, “kam”, “şaman” ve “bahşi” lerin özellikleriyle süslemiş romanında fantastik anlatımla ifade etmiştir:

“Beden eşi elle tutulup gözle görülmeyen nitelikteydi. Ruh, nasıl insan gözüyle görülemezse, insanın tıpa tıp ikizi olan, beden eşi de gözle görülüp elle tutulamıyordu. Sadece çok duyarlı insanlar, kendilerine yaklaşan beden eşlerini, ısı ve yoğunluk olarak sezineleyebiliyorlardı...Beden eşleri hem oluşma hem de asıl bedenden ayrıldıktan sonra, Yabguların hücre enerjilerini emiyorlardı. Bu yüzden uzun süre asıl bedenden ayrı kalamıyorlardı...Bu görünmez vücutlar isterlerse, ışık hızıyla yol alabiliyorlardı. Kısa sürede dünyayı gezebiliyorlardı” (Dayıoğlu, 2005: 10-104).

“Doruktaki mağaralarda yaşayan Yabgular varlıklarındaki eksiklikleri tamamlamayı başararak, bilgelik düzeyine erişmiş kişilerdi. Bunlar yaşlıydılar. Genç Yabgular ise, henüz gelişme, eğitim, araştırma ve üreme sürecindeydiler. Onlar doruğun eteklerindeki Koytu yaylasında aileleriyle birlikte kalıyorlardı” (Dayıoğlu, 2005: 102). Yazar, Yabguların yaşadıkları mekân olan kutsal mağara, Yabguların yaşları, sahip oldukları özellikler ve eğitimleri ile ilgili bilgiler verir. Türk kültüründe mağara, hayatın kaynağı olarak görülmektedir: “Mağaranın ilk insana bir ana rahmi vazifesi görmüş olduğu inancı bulunmaktadır. Bu nedenle Türkler, mağarayı kutsal görmüşler ve yılın belli günleri mağarayı ziyaret etmişler, kurbanlar adanmışlardır” (Ögel, 1989: 22). Mitoloji ile fantastik iç içedir. “Mitoloji, fantastiğin beslendiği en sağlam ve en geniş alandır. Bazen anlatılan mitolojik hikâyeler, bazen yaratılan dünyaların özellikleri fantastik

edebiyata ışık tutmuştur” (Bozkaplan, 2010: 31). Eserde insanüstü özellikler ve gerçeküstü güçler, fantastik anlatımın bir parçası olan hayal unsuru ile birlikte okuyucuda ilgi uyandıracak şekilde sunulmuştur:

“Bilge Yabgular her gün sahip oldukları gizil bilgileri kullanarak tüm insanlara dirlik solukları üflerlerdi” (Dayıoğlu, 2005: 103).

“İnsanüstü güçlerini kullanarak, insanları iyiye, güzele ve doğruya yöneltmeye çalışıyorlardı. Ama bunu bir türlü başaramıyorlardı...Sonunda demek ki bize verilen gizemli güçleri kullanma zamanı henüz gelmedi. Bizler şimdilik, yeryüzüne dinginlik solukları üflemeyle yetinelim. Elbette bu olağanüstü güçlerimizi insanlık yararına kullanacağımız günler gelecektir, diyerek beklemeye karar verdiler. Bu kararın hemen ardından akıl almaz bir olayla üç yüz yıl sürecekle olan gizemli bir uykuya dalarlar” (Dayıoğlu, 2005: 105).

“Erik’in ayak tabanına etle deri arasına bulunduğu konumu belirten bir verici yerleştirilmişti” (Dayıoğlu, 2005: 271).

Yazarın tüm eserlerine hâkim olan eğitsel unsurlar “Yada’nın Gizilgücü” eserinde de yer alır. Yazar, çocuk, genç ve yetişkinlere Türkçe’nin doğru kullanımı, sevgi, saygı, barış, dostluk gibi değerleri kazandırmak yanında; onlara geleceği gösterme, geleceğe hazırlanma, farklı kültürlerden insanları tanıtmaya hususlarında yeni ufuklar açar. Bu unsurları okuyucusuna ders verir mahiyetten uzak; eser kahramanları yoluyla bir değer aktarımı şeklinde sunar. Teknoloji ve bilgi çağı olarak adlandırdığımız günümüzde, teknolojik unsurların hayatımızdaki yeri hakkında roman kahramanına konuşmalar yaptırır:

“Babaanneciğim, daha ilk günden beri, şu bilgisayara taktın! Elinden gelse onun alınmasını bile engelleyecektin. Oysa ben, bilgisayardan çok yararlanıyorum. Ekranda hep oyun oynamıyorum ki! İnternete bağlanalı beri, dünyanın dört bir yanında gezip duruyorum. Konserler, sergiler, kütüphaneler, müzeler... (Dayıoğlu, 2005: 17).

Yaşamının on beş yılını öğretmenlik yaparak geçiren Dayıoğlu, 1960 yılından beri de çocuklar için yazmaktadır. Eğitimci kimliğinin, yıllardır çocuklar ve gençler için yazmanın getirdiği sorumluluktan hareketle kitabın, kitap okumanın önemini sıklıkla dile getirir. Türkçe’nin doğru, düzgün ve anlaşılır olması hususlarına değinir. Günümüz çocuk ve gençlerine teknolojik unsurları doğru kullanma, yarınları doğru ve tam manasıyla hazırlanmaları konusunda öğütler verir. Sevginin, sevmenin önemini aktarır:

“İnancıma göre kitap çocuğu ve genci tek ya da birkaç alanda değil tümünden kuşatır. Okur kitapla dilini, düşünce, algılama, yargı oluşturma, sorgulama düzeyini geliştirir....” (akt. Yener, 2010).

“...derslerine çalış, çeşitli kitaplar okuyarak, yaşam deneyimi edinip, dilini zenginleştirir. Kendini yarınlara hazırla” (Dayıoğlu, 2005: 17).

“ ..internetteki ya da bilgisayar oyunlarındaki karmakarışık konuların, kafanı karıştırmasına izin verme. Kısacası bu aleti bilinçli kullan” (Dayıoğlu, 2005: 19).

“Temir Kahya sürpriz değil, sürpriz diyeceksin. Bu sözü ya doğru şekilde söyle ya da hiç kullanma. Zaten o söz Türkçe değil” (Dayıoğlu, 2005: 49).

“Sevmenin mıknatıs gibi sevgiyi çeken büyümlü bir güç olduğunu artık çok iyi biliyordun” (Dayıoğlu, 2005: 65).

Yada'nın Gizilgücü'nde Estetik ve Halk Kültürü Unsurları

Dil, kültür, eğitim ve edebiyat ekseninden hareketle bireye öncelikle dili, sonra kültürü aktarılmalıdır. Yazar, Yada'nın Gizilgücü eserinde halk inançları ve kültürüyle ilgili eğitici bilgiler sunmanın yanında tarihle bugünün sentezini de yapar. Eserde yer alan halk kültürü unsurları ve halk kültüründe yer alan yedi rakamı romanda şöyle yer almıştır:

“Çocuğa yedi yaşında yapılması gereken zihin açma törenleri...” (Dayıoğlu, 2005: 158).

“Ata Yabgular yedi gün onunla mağarasına kapandılar” (Dayıoğlu, 2005: 166).

Yedi sayısının halk kültürü içerisinde önemli bir yeri vardır. Eyuboğlu (1987), bununla ilgili olarak, yedi sayısının kutsallığı olaylarla, törenlerle, yaşanan gerçeklerle kökensel bir ilişki içindedir. Yedinin ayrı bir yeri, ayrı bir değeri vardır sayı olarak. Genellikle kutlu, uğurlu sayı sayılır yedi. Bunda yaşamın da önemli bir etkisi olsa gerek. Çocuk dişlerinin yedi yaşında çıkması, yedi yaşın çocuk yaşamında bir dönüm çizgisi olması etkilidir bunda. Bugün Anadolu halkının dilinde yedi sayısı ile ilgili sayısız inanç vardır (s. 197-198) der.

Türklerin tek Tanrı inançları, Şamanizm olarak ifade edilerek İslâmiyet'ten önceki dönemin inanç kalıntıları, Türkistan'dan göçler örneklerle romanda yer almıştır. “Müslüman Türklerde Altay şamanlığının izleri yüzyılla boyunca unutulmamıştır. X. yüzyıl boyunca Müslümanlığı kabul etmeye başlayan ve XI. yüzyılın ilk yıllarında tamamıyla Müslüman olarak Horasan'a geçen Selçuk Oğuzları, Dede Korkut hikâyelerinden anlaşıldığına göre, XV. yüzyılda birçok Şamanizm geleneklerini muhafaza etmişlerdir. Bu Oğuzların torunları olan bugünkü Anadolu Türkleri'nde de eski inanç ve göreneklerin derin izlerine rastlanmaktadır” (İnan, 2006: 207). Abdülkadir İnan'ın bu cümleleri Dayıoğlu'nca örneklendirilerek romanda şöyle kullanılmıştır:

“...Bilge Yabgular daha o dönemlerde, öylesine gelişmişlerdi ki, tek Tanrı'nın varlığını sezinlemeye başlamışlardı. Bu sezginin etkisiyle, Tengri diye adlandırdıkları, görünmeyen güce, yürekten inanmaktaydılar” (Dayıoğlu, 2005: 105).

“Bu kış derslerde Türklerin kökenlerini öğrenirken, din ve kültürleriyle ilgili bilgiler de edindik. Atalarımız Orta Asya'da yaşarken Şamanizm'e inanırlarmış. Yani doğaya, bitkilere, kuşlara, ağaçlara...Müslümanlık benimsendikten sonra da şamanlıktan kalma bazı âdetler de unutulmamış. Hala da sürüyor. Kolundaki mavi taşlı bileziği neden takıyorsun? ...Nazar değmesin diye...İşte bu ve benzeri inançlar, eskilerden kaynaklanıyor” (Dayıoğlu, 2005: 70).

Ekonomik bir değer olarak at, binit olarak kullanılırken etinden, sütünden, derisinden ve hatta kıllarından da yararlanan bir hayvan olmuştur. Türk yaşam tarzında at öncelikle olmak üzere hayvanlar önem teşkil etmiştir. At, aynı zamanda Türk bilinçaltında mitik bir ögedir. Atın Türkler için önemi romanda şöyle ifade bulmuştur:

“At Türkler için kutsal bir varlıktır. Bildiğin gibi eti yenir, sütü içilir, derisi giyilir. Gücünden yararlanır. Uzakları yakın eder. Hasretleri kavuşturur. Dostluğuna, özverisine, duyarlılığına doyum olmaz. Sanırım atalarımız, onu bu yüzden kutsal saymıştır. Orta Asya'da bazı atların daha ana karnındayken kutsanıp tılsımlandığına inanılır” (Dayıoğlu, 2005: 78).

Halk kültürüne ait gelenek, görenek, inançlar da romanda yer almaktadır. Eserde yer verilen halk edebiyatı unsurları halkın sosyo-kültürel geçmişini yansıtan ürünler olmasının yanında geleceğine de yön verecek değerleri barındıran birer kültür arşivleridir. Örneğin kırk uçurma geleneği, doğumla ilgili bir inançtır. “Geleneksel inanca göre doğumdan sonraki kırk günlük süre, loğusa için olduğu kadar yeni doğan bebek için de tehlikeli bir dönem olarak görüldüğünden, ana ve çocuğu hastalıklardan, nazarlardan ve kısacası kötü varlıklardan korumak için bazı uygulamalara başvurulur” (Bayat, 2007: 341). Romanda kırk uçurma ile ilgili ifadeler şöyledir:

“Mehmet Bey kırk uçurmasının, Şamanistik dönemlerden kalma renkli bir tören olduğunu biliyordu...Bizim oralarda, bebek kırk günlük olunca, dünyaya ve yaşama alışmış demektir. Ana karnında başlayan hayatının ilk dönemi bitmiş olur. O dönemin bitişini kutlamak için içi boşaltılmış bir yumurta kabuğu, kırk kez suyla doldurulur. Bu sular, okunmuş, bir kova suya karıştırılır...” (Dayıoğlu, 2005: 17-148).

Yazarın eserinde yer verdiği halk kültürü ürünleri, yapısında geçmişin izlerini taşır. Bugünün çocuk ve gençlerine halk kültürünü tanıtmak onların geleceği-

ne de yön verir. Yazar, dünü tanıtan, düne ait bu unsurların bugünün gençliğince bilinmesi hususunda önemli bir sorumluluk üstlenmiştir. Örneğin, eserinde Türk halk kültüründe önemli bir yere sahip olan ad koyma geleneğine değinir:

“Bebeğin adı bile konulmadı. Onu adsız salıvermek, doğru olmaz. Ad koyma törenine de zaman yok...sonra teker teker dualarla bu adı onun kulağına söylediler: Senin adın Apam olsun. Apam demek, atam demek” (Dayıoğlu, 2005: 135-136). Bu gelenekle ilgili olarak Doğan Kaya (2007), “Ad koyma, Türk halk kültüründe ayrı bir zenginliğe sahip alandır. Tarihin derinliklerinden günümüze kadar süre gelen zaman içerisinde Türklerin ad koyma hususunda ortaya koydukları örnekler oldukça dikkat çekicidir. Şekil, durum, olay, ay ve günün özelliği gibi faktörler ad koymada önemli rol oynamıştır” (s. 26) der.

Temellerinin oyun, bahşı, kamlara dayandırıldığı ve günümüzde ozan, âşık, halk şairi gibi adlarla âşık-şair kişiyle ilgili bilgiler de yer almaktadır. Yazar, okuyucuya sadece ad koyma geleneği ile ilgili olarak değil; âşıklar ve âşıklık geleneğiyle ilgili bilgiler de sunar:

“Türkçe dersinde, halk ozanlarına âşık denildiğini öğrenmiştim...Âşıklar, köyleri, kentleri, dağları, bayırları dolaşarak, sazlarıyla şiirlerini, deyişlerini seslendirirler” (Dayıoğlu, 2005: 87).

Gülten Dayıoğlu'nun yetişkin ve gençlere yönelik eserler kategorisinde değerlendirilen Yada'nın Gizilgücü adlı bu eseri, geçmiş, bugün ve gelecek hususlarında araştırmacılara önemli veriler sunar. Bugünün çocuk ve gençlerine dünü tanıma, bugünü bilme, onları yarına hazırlama, geleceklerine yön verme aşamalarında önemli ufuklar açar. Bu sorumluluktan hareketle, eski Türk kültürünü, inançlarını günümüz dünyasıyla bir arada kullanarak dünün ve bugünün -teknoloji, değişen toplumlar ve dünyayı yakından takip ederek, teknoloji, bilim-kurgu ve fantastik eserlerin farklı boyutlarının- bir sentezini sunar. Gülten Dayıoğlu, eserinin kurgusunda kahramanların, olayların arka planında hep bir esin kaynağı ve gerçeklik temeli olduğunu ifade etmiştir:

“... temelsiz kurgular yapmamaya özen gösteriyorum. Araştırma sırasında elde ettiğim

konuların dayanakları olmalı. Bu kaygıyı bence tüm çocuk kitapları yazarları taşımalı...” (akt. Atılın, 2005b).

Yada'nın Gizilgücü'nde Anlatıcı

Anlatıcı, romanı meydana getiren birinci derecede yapı elemanlarından biridir. Yada'nın Gizilgücü'nde yazar, kendi adına bir anlatıcı tayin etmiş; biri-

kimlerini, düşüncelerini, söyleyeceklerini bu anlatıcı aracılığıyla aktarmıştır. Yazar, edindiği bilgileri “hakim anlatıcı” ile roman kahramanlarına söyletir veya yaşıtır.

“İyiliğin hâkim olduğu bir dünya” şeklinde ütopyik bir hayale sahip olan Dayıoğlu’nun fantastik bilim kurgu romanlarındaki çocuk kahramanları, yazarın ütopyasını gerçekleştirecek idealize edilmiş karakterlerdir Bilimsel bir açıklaması olan gizli güçlere sahip olan ve bu gizli güçlerini fantastik yaratıklar aracılığı ile keşfeden bu çocuk kahramanlar, kötülerle mücadele ederler ve kendileri gibi çocuk olan okurlarına örnek model olurlar. Kişiliğinde Dayıoğlu’nun öğretmenlik geçmişinin de izleri görülen anlatıcının çocuklara mesafesini kısarık üçüncü şahıs anlatıcıdan “masal ana”ya dönüştüğü bu romanlarda, yüce değerlerden uzaklaşan insanlık kıyasıya eleştirilir” (Aydemir, 2011: 1v). Dolayısıyla, Gülten Dayıoğlu’nun bu eserinde de anlatıcı, üçüncü şahıs anlatıcı kalıbından çıkarak bir masal ana, öğütler veren, doğruyu gösteren; yanlış eleştiren bir öğretici formunda şekil bulmuştur.

SONUÇ

Gülten Dayıoğlu, Türk mitolojisi ve inanç dünyasından kaynaklanan bilgi ve bilinçle “Yada’nın Gizilgücü” adlı bu romanını kaleme almıştır. Eserinde günümüz popüler roman tekniğini kullanmış, fantastik anlatım tarzını tercih etmiştir. Romanında teknolojik öğelere yer vermiş, toplumsal ve evrensel problemler üzerinde durmuştur. Ozon tabakasının incelenmesi, dolayısıyla dünyayı bekleyen tehlikelerle ilgili öngörüler sunmuş, günümüzde daha da yaygınlaşan ucuz Çin mallarının zararlarını mübalağalı bir dille izah etmiştir. Teknolojideki gelişmelerin kötü düşünceli insanların ellerinde zararlı hale gelebileceği üzerinde de durulmuştur.

Teknolojik gelişmenin zaman zaman zararlı olabildiğini anlatarak televizyonun, bilgisayarın insanlarda yarattığı hasarlar, toplumların birbiri üzerinde uyguladığı -örneğin bir ırkı yok etme, onlara zarar verme gibi- savaş yanlısı, şiddete yönelik yaklaşımlara değinmiştir. Tüm bunların çözümü için sevgi, dostluk, barış gibi değerlere işaret etmiş, bunların önemine değinmiştir. Bunların yanında yazarın hemen tüm eserlerinde yer alan eğitsel değerler de önemlidir. Bireyin kendisine, doğru bir gelecek kurması için yapması gerekenler hususunda; teknolojinin bilinçli ve doğru kullanılması, kitap okuma, dilin doğru kullanımı, ders çalışmanın gerekliliği gibi unsurları sıralamıştır. Türklerin Şamanistik inançları, onlar için atın önemi, ad koyma gelenekleri, kırk uçurma törenlerinden, ozan kavramlarından, efsanevi Yada taşından ve onun öneminden bahseder. Bu unsurları, okuyucusuna geçmişi tanıma bilin-

cini verme, kültürünü bilme amacıyla kullanır. Kurgusunun temelinde genel olarak bir gerçeklik zemini, tarihten, mitlerden, halk kültüründen esinlenme söz konusudur. Bir noktada eser, tarihle günümüzü i içe yaşatır. Dolayısıyla, bu eserin yalnızca okuma zevki ve alışkanlığı kazandırdığı düşüncesinden öte gerek halk kültürü gerekse mitoloji ve fantastiğe dair barındırdığı bilgiler dolayısıyla eğitsel açıdan da faydalı, önemli ve yol gösterici olduğu düşüncesindeyiz. Yada'nın Gizilgücü için, okuyucular, bu eserle birlikte geçmiş, bugün, gelecek boyutlarında yaşanan gizemli ve soluk kesici serüvenlerle karşı karşıya kalır. Yada, sadece bugünün değil, geleceğin de kahramanıdır (Atılđan, 2005a) denilmiştir. Bize göre de Gülten Dayıoğlu dnn, bugünün ve yarının yazarıdır.

KAYNAKLAR

- Acıpayamlı, O. (1974). *Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*. Ankara: Atatürk Üniversitesi.
- Acıpayamlı, O. (1974). Türkiye’de Yağmur Duası. *Ankara Üniversitesi Dergisi*. 22 (3), 221-250. 12 Haziran 2015 tarihinde <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1039/12538.pdf>> adresinden erişildi.
- Ateş, K. (1998). *Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Romanları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Atılğan, Ş. (25 Mart 2005a). Üç Kuşaklı Büyüten Yazar. *Radikal*.
- Atılğan, Ş. (25 Mart 2005b). Düş Kurmak Çocukların Doğasında Var. *Nokta Kültür-Sanat*, s. 72
- Aydemir, A. (2011). *Gülten Dayıoğlu’nun Romanlarının Çocuk ve Gençlik Edebiyatı ve Fantastik Bilim Kurgu Türü Bakımından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Bayat, F. (2007). *Türk Mitolojik Sistemi 2*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bozkaplan, D. (2010). *1990-2008 Arası Çocuk Edebiyatımızda Fantastik ve Bilim Kurgu Romanlar Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çakır, A. (19 Mart 2005). Ben Herry Potter’dan Önce de Fantastik Roman Yazıyordum. *Milliyet*.
- Çetin, İ. (1986). Gök-Türk Kitabelerinde İsimleri Geçen Hayvanlar. *Türk Folkloru Araştırmaları*. (73), 123-143.
- Dayıoğlu, G. (2000). Çocuk Kitaplarında Eğitsellik. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayınları.
- Dayıoğlu, G.(2005). *Yada’nın Gizilgücü*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Eyuboğlu, İ. Z. (1987). *Anadolu İnançları- Anadolu Mitolojisi*. İstanbul: Geçit Kitabevi.
- Gürsoy, Ü. (2000). Fantastik Anlatım ve Nazlı Eray. *Türk Yurdu*, (153), 306-310.
- İnan, A. (2006). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*. (6. Bs.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Kartal, S.G. (2007). *Cumhuriyet Dönemi Türk Çocuk Roman ve Hikâyelerinde Fantastik Ögeler (1923-1960)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya, D. (2007). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kibar, O. (2005). *Türk Kültüründe Ad Verme*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Moran, B. (1981). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Sever, S. (2013). Mo'nun Gizemi'nin Yazınsal ve Eğitsel Özellikleri S. Sever (Ed.), *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kùltürü* içinde (ss.199-222).İzmir: Tudem.
- Oğuzkan, Ferhan A. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Anı Yayınları.
- Özlük, N. (2010). *Türk Edebiyatında Fantastik Roman*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Sınar, A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Tanyu, H. (2007). *Türklere Taşla İlgili İnançlar*. Ankara: Elips Kitap.
- Taş, İ. (2002). *İslam Öncesi Türk Düşüncesinde Kozmogoni Kozmoloji*. Konya: Kömen Yayıncılık.
- Yener, M. (8 Nisan 2010). Gülten Dayıoğlu'ndan Yazının ve Yaşamın Kucaklaştığı Bir Yapıt. *Cumhuriyet*. s. 48.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.